



Deskryber? Audiodeskryber? A może audiodeskryptor? O nowym zawodzie – twórcy audiodeskrypcji

WARSZAWA, 23-24 LISTOPADA 2012

Agnieszka Walczak

AVT Lab

Instytut Lingwistyki Stosowanej

Uniwersytet Warszawski

Audiodeskrypcja

- *ang. audio description*
 - dodatkowa ścieżka dźwiękowa zawierająca informacje z opisem tego, co dzieje się na ekranie, przeznaczona dla osób niewidzących
- jedna z metod przekładu audiowizualnego
- AD jako przekład intersemiotyczny według typologii Romana Jakobsona
 - używa znaków językowych do interpretacji znaków innych systemów semiotycznych
- **technologia:**
 - AD odczytywana na żywo
 - AD nagrana w studiu nagraniowym
 - AD z synteizatorem mowy

O historii słów kilka...

- Audiodeskrypcja istnieje od zawsze...
 - a przynajmniej od momentu, w którym niewidomemu po raz pierwszy słowami opisano otaczającą go rzeczywistość
- USA: lata 80., później Wielka Brytania
- Polska: pierwsza AD nagrana w Krakowie pod koniec lat 90.
 - *tyflobilmy*
 - filmy polskie i zagraniczne udostępniane na kasetach VHS
 - na zamówienie PZN we współpracy z Ministerstwem Kultury

Początki AD w Polsce

- Pierwszy pokaz AD w kinie:
27 listopada 2006, Białystok
- Pierwszy film z AD na DVD:
„Katyń” Andrzeja Wajdy,
21 lutego 2008
- AD w telewizji:
od 14 czerwca 2007



Beneficjenci AD

- Niewidomi
- Niedowidzący
- Ociemniali
- Głuchoniewidomi
- Osoby starsze
- Inni?



Gdzie występuje AD?

- Kino
- Telewizja
 - filmy fabularne / dokumentalne, seriale
- Teatr / opera
- Muzeum / galeria
- Widowiska sportowe
- Prasa (audiodeskrypcja ilustracji)

Deskryber? Audiodeskryber? Audiodeskryptor?

W moim przekonaniu poprawna jest forma „**audiodeskryptor**” w znaczeniu osobowym i nieosobowym. Słowo „deskryptor” notuje „Uniwersalny słownik języka polskiego”, a więc mamy przyswojoną formę o łacińskiej etymologii – „deskryptor” – i nie ma potrzeby zastępowania jej spolszczeniem angielskiego słowa „describer” – „deskryber”.

mgr Agata Hącia

(Telefoniczna i Internetowa Poradnia Językowa Uniwersytetu Warszawskiego)

Deskryber? Audiodeskryber? Audiodeskryptor?

Rozumiem, że nowa dziedzina aktywności wymaga sobie właściwego słownictwa, które w polskich realiach jeszcze nie istnieje.

W polszczyźnie istnieje zapożyczony z łaciny rzeczownik „deskryptor”, termin informatyczny, oznaczający „słowo (słowa) kluczowe”. Dokładne znaczenie łacińskiego rzeczownika to „ten, kto opisuje” (osoba), a polski (nie tylko) „deskryptor” – „to, co opisuje, tj. służy do opisu” jest wtórnym zastosowaniem oryginału.

Trzeba jednak przypomnieć, że wiele łacińskiego pochodzenia rzeczowników na *-ator* ma w polszczyźnie po dwa znaczenia: osobowe (wykonawca czynności) i nieosobowe (narzędzie lub środek czynności), np. *kreator*, *mediator*, *weryfikator*. Od tej strony przeszkód w zastosowaniu deskryptora jako nazwy osoby nie ma. Ponadto związek znaczeniowy między wyrazem tu podstawowym *audiodeskrypcją* ‘opis dźwiękowy’ i *audiodeskryptor* ‘**ten, kto** dokonuje audiodeskrypcji’ jest taki, jak między *deskrypcja* ‘opis’ i *deskryptor* ‘**to, co** opisuje’.

prof. dr hab. Mirosław Skarżyński
(Poradnia Językowa Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego)

Deskryber? Audiodeskryber? Audiodeskryptor?

Oba przyrostki, zarówno *-er*, jak i *-ator* są właściwe w tworzeniu nazw wykonawców czynności. Mamy bogatą klasę wyrazów z *-ator* (por. iluminator, recytator), ale też sporo nazw na *-er* (np. importer, selekcjoner).

Wyrazu „deskryber” słowniki nie notują, a hasło „deskryptor” widnieje w „Uniwersalnym słowniku języka polskiego”. Wyrazu „audiodeskryptor” nie odnajdziemy w tymże słowniku, ale jego forma wydaje się oczywista, wszak wystarczy do „deskryptor” dodać cząstkę „audio-” (z łac. „słucham, słyszę”).

Język jest nieprzewidywalny. Choć postać „audiodeskryptor” wydaje się lepsza, w Internecie odnajdujemy prawie tyle samo użycie dla „**audiodeskryber**”, co dla „**audiodeskryptor**”. W takiej sytuacji należy przyjąć poprawność obu wyrazów. Czas pokaże, która postać zwycięży.

prof. zw. dr hab. Krystyna Kleszczowa
(Poradnia językowa w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego)

Kompetencje

- warsztat literacki
- umiejętność redagowania tekstów
- precyzja języka
- kapitał kulturowy
- znajomość zasad tworzenia AD (teoria vs. praktyka)
- znajomość potrzeb widowni z problemami widzenia
- dobra dykcja i przyjemna barwa głosu
 - gdy autor skryptu odczytuje swój tekst
- znajomość języków obcych
 - w krajach, gdzie AD wykonuje się do filmów zagranicznych
 - tłumaczenie skryptów
- szkolenia / warsztaty / studia podyplomowe / kursy uniwersyteckie dla adeptów zawodu

Co opisujemy?

- Obrazy
 - gdzie / kiedy / co / kto / jak
- Dźwięki
 - dźwięki trudne do identyfikacji dla odbiorcy
- Napisy i znaki graficzne
 - logo / znaki / napisy / napisy końcowe

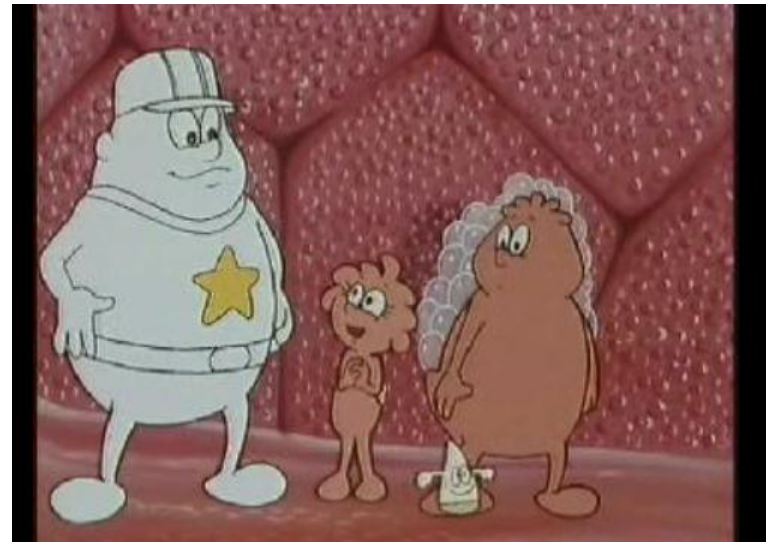
Obrazy



Obrazy



Obrazy



Było sobie życie: Krew

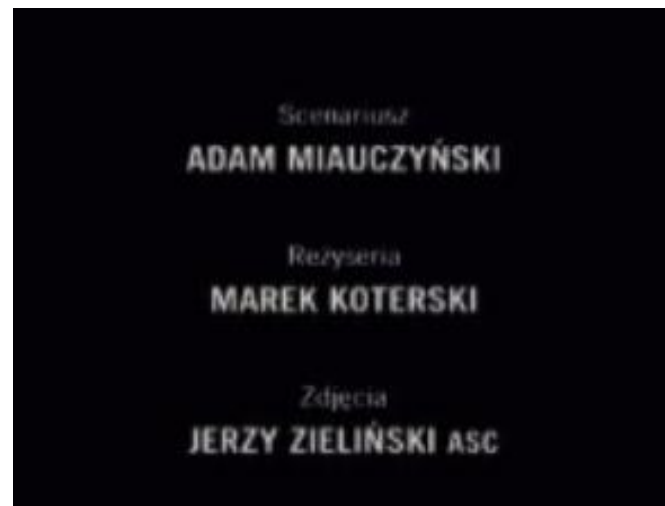
Obrazy



Napisy / znaki graficzne



Napisy / znaki graficzne



Dobra praktyka

1. Analiza materiału

- ścieżki dźwiękowej bez obrazu, całości (obrazu i dźwięku)

2. Selekcja informacji

- akcja vs. wygląd postaci

3. Od ogółu do szczegółu

- precyzyjny dobór słów, określenia pobudzające wyobraźnię, sugestywne

4. Obiektywizm opisu vs. interpretacja

5. Język opisu

- zwięzły, zrozumiały, proste konstrukcje zdaniowe, czas teraźniejszy, brak specjalistycznej terminologii filmowej

Etapy pracy

1. Analiza materiału
2. Przygotowanie opisu
 - format tekstu
 - wskazówki dla lektora
 - naczytywanie tekstu
3. Konsultacje
 - z innym redaktorem i/lub odbiorcami
4. Naniesienie poprawek
5. Nagranie
 - wybór lektora – głos męski vs. żeński
 - AD z syntezą mowy
6. Pokaz z audiodeskrypcją

Etapy pracy

[16:54] Pu Yi wraca do pałacu.

Świerszcz!

[17:02] (dość szybko) Pu Yi, wiedziony cykaniem świerszcza, przechadza się między klęczącymi żołnierzami. Zatrzymuje się przy jednym z nich. Żołnierz pod pachą trzyma niewielką tykwę z otworami na wieczku.

Gdzie jest świerszcz?

(...) Odtąd będzie świerszczem Cesarza.

[17:36] Komnata. Trzyletni Pu Yi siedzi na nocniku.

Przed nim wielka makieta z drewnianymi domkami o złotych dachach.

To Zakazane Miasto.

(...) w którym koronowano Waszą Cesarską Mość.

[18:09] (dość szybko) Pu Yi schodzi z nocnika. Eunuch podciera mu pupę. Inni nalewają z dzbanów wody do balii.

Dam ci Bramę Chwały!

(...) Nie lubię się kąpać! Nie lubię!

[18:42] Dwóch eunuchów zagląda do nocnika. Wąchają cesarską kupe.

Tylko tofu. Nie – mięso!

„Przepis” na dobrą AD

- Nie przeszkadzać w odbiorze
 - nie zagłuszać dialogów i innych dźwięków
- Różne style AD vs. różne oczekiwania / potrzeby / doświadczenia odbiorców
 - kto / co / gdzie / kiedy vs. jak
 - opis: zrozumiały, atrakcyjny, obiektywny
- „Stworzyć taki opis, którego publiczność będzie chciała słuchać.” (Ofcom 2008)

Przyszłość zawodu?

- **UE:** Dyrektywa 2007/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady zachęca nadawców do świadczenia usług ma rzecz osób niewidzących i niesłyszących
 - Prawo osób niepełnosprawnych i osób starszych do integracji i uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym Wspólnoty jest nierozłącznie związane ze świadczeniem dostępnych audiowizualnych usług medialnych. Środki pozwalające na osiągnięcie dostępności powinny obejmować m.in.: język migowy, wyświetlane listy dialogowe, dźwiękową ścieżkę narracyjną oraz prostą w obsłudze nawigację (Art. 64).
- **Polska:** ustawa medialna nakazująca emisję programów dla osób niesłyszących i niewidomych
 - znowelizowana ustawa o radiofonii i telewizji nakłada na wszystkich nadawców obowiązek przygotowania kwartalnie przynajmniej 10% programu (bez czasu reklam i telesprzedaży) z udogodnieniami dla osób niesłyszących i niewidomych
 - por. brytyjska telewizja BBC – emituje blisko 100% programów z napisami i około 15% z audiodeskrypcją w swoich głównych kanałach (BBC1 i BBC2)
- Aspekt społeczny zawodu
- Funkcja integracyjna

Czy AD jest potrzebna?

„Audiodeskrypcja,
udostępniając kulturę obrazu,
udostępnia ogromną część dóbr kultury,
która dotychczas pozostawała niedostępna
dla poważnej części mieszkańców globu,
jaką stanowią
osoby niewidome i słabowidzące”.

Barbara Szymańska w rozmowie z Anną Jankowską

Bibliografia

- Audio Description Coalition (2006) A Brief History of Audio Description in the U.S. Available at: <http://www.audiodescriptioncoalition.org/briefhistory.htm>
- Audio Description International (ADI) (2002) Guidelines for audio description. Available at: <http://www.acb.org/adp/guidelines.html>
- ITC (2000) Guidance On Standards for Audio Description. Available at: <http://www.itc.org.uk/>
- Jakobson, R. (2000 [1959]) “On linguistic aspects of translation”. In: L. Venuti (ed.) *The Translation Studies Reader*. London and New York: Routledge, pp. 113-118.
- Jankowska, A. (2009) “Audiodeskrypcja – wzniósł cel w tłumaczeniu”. *Między Oryginałem a Przekładem*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 225-246.
- Ofcom (2008) Code on Television Access Services. Available at: <http://www.ofcom.org.uk/tv/ifi/codes/ctas/ctas.pdf>
- Snyder, J. (2008) “Audio description: The visual made verbal”. In: J. Díaz Cintas (ed.) *The Didactics of Audiovisual Translation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pp. 191–198.
- Szarkowska, A. (2008a) “Przekład audiowizualny w Polsce – perspektywy i wyzwania”. *Przekładaniec*, Vol. 20, 8-25.
- Szarkowska, A. (2008b) “Audiodeskryberem być – wywiad z Krzysztofem Szubzdą”. *Przekładaniec*, Vol. 20, 131-135.
- Szarkowska, A. (2008c) “Audiodeskrypcja oczami niewidomych”. *Przekładaniec*, Vol. 20, 125-130.
- Szarkowska, A. (2009) “The Audiovisual Landscape in Poland at the Dawn of the 21st Century”. In: A. Goldstein, B. Golubowić (eds) *Foreign Language Movies - Dubbing vs. Subtitling*. Hamburg: Kovač, pp. 186-201.
- Tomaszewicz, T. (2006) *Przekład audiowizualny*. Warszawa: PWN.
- <http://www.audiodeskrypcja.org.pl/>



Imago mundi

Dziękuję za uwagę!

AVT LAB

AUDIOVISUAL TRANSLATION RESEARCH LAB

agnieszka.walczak.uw@gmail.com
www.avt.ils.uw.edu.pl